

SOSYALİST BİR ROMAN: KARAGANDI

Geliş Tarihi/Received: 21.12.2017 - Kabul Tarihi/Accepted: 12.01.2018

Gülmira Ospanova

Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
gospanova@hotmail.com

Öz

G. Mustafin'in yazmış olduğu Karagandı romanı, Kazak edebiyatı ve sosyolojisi açısından değerlendirmeye esas bir eserdir. Bu eser sosyalizmin Kazak halkı üzerindeki etkisini, getirdiği zenginlikleri, insan yaşamına faydaları ele alır. Sosyalist gerçekçiliğe destek verenlerin olumlu portreleri çizilirken, bu fikrin taraftarı olmayan kişiler olumsuz şekilde tasvir edilir. Eserde kişilerin düşünce dünyasının yerine olaylar ön plana çıkar.

Anahtar Kelimeler: Sosyalizm, sosyalist realizm, Kazak Edebiyatı, Kazak romanı, G. Mustafin.

A SOCIALIST NOVEL: KARAGANDI

Abstract

The novel, Karagandı written by G. Mustafin, is of importance for evaluating in terms of Kazakh literature and sociology. The novel deals with the impact of socialism on Kazakh people, the richness it provides and the benefits it brings in their life. In the novel those who support socialist reality are portrayed positively. On the contrary, those who reject socialist way of thinking are portrayed negatively. In the novel, the plot is foregrounded prior to the inner world of the characters.

Keywords: Socialism, social realism, Kazakh literature, Kazakh novel, G. Mustafin

Резюме

Роман Г. Мустафина «Караганда», представляет собой важную основу для исследования казахской литературы и социологии. В произведении рассказывается о влиянии социализма на казахский народ, а также о благах и привилегиях. В то время как, писатель создает положительные образы сторонников социалистического строя, противников же описывает как отрицательных. Вместо идейного пространства персонажей, акцент в произведении делается на действиях и повествовательности сюжета.

Ключевые слова: социализм, социалистический реализм, казахская литература, казахский роман, Г. Мустафин.

GİRİŞ

Gabiden Mustafin, Kazak Sovyet Edebiyatı'nın önemli temsilcileri arasında yer alır. 1902 yılında Karagandı'ya yakın Telman ilçesinde dünyaya gelen yazar, önceleri kömür ocaklarında çalışır. Hayatında derin etkiler bırakan bu dönem, edebî yaşamında da önemli bir yer tutar. "Sonradan gazeteci olan yazar, Karagandı hakkında denemeler, hikâyeler ve romanlar yazar. 30'lu yılların ortalarında ilk romanı olan büyük kömür ocağı Karagandı'nın sınai gelişimini ele aldığı "Ömir Ne Ölüm"i (Ömür ya da Ölüm) yayınlar. 40'lı yılların ortalarında "Millioner" adlı romanı çıkar" (Bekturov, 1960: s.2).

Yazar eserlerinin baskılarında romanlarını düzeltmeler yaparak yayınlar. Farklı dillere çevrilen eserlerinde de değişiklikler yapar. İncelemeye konu olan bu eser de yazar tarafından düzeltmeler yapılarak yeniden yazılır. "50'li yılların başlarında G. Mustafin tekrar madenli Karagandı konusuna dönüş yapar ve ilk romanı olan "Ömir Ne Ölüm" üzerinde köklü değişikliğe giderek yeni muhteşem romanı Karagandı'yı yazar. Bu kitap, yazarın büyük başarısı olmasının yanı sıra son yıllardaki Kazak nesrinin de önemli bir başarısı olmuştur. Roman Rusça ve birçok sosyalist ülke halklarının dillerinde yayınlanır (Bekturov, 1960: s.2).

Yazarın sosyalizmi yücelttiği bu eserde "Sosyalizm kurucularının, Komünizm için mücadele verenlerin örnek hayatını, büyük hüneri ile emeğini ele aldığını özellikle M. Avezov dile getirir (Avezov, 1979-1985: s. 366).

Sosyalist eserlerin temelinde Marks ve Engels'in düşünceleri vardır. Onların toplumsal yaşam ile ilgili fikirlerinin edebiyata uygulanmasıyla ortaya çıkan sosyalist edebiyat/realizm adıyla edebiyat eleştirisi terminolojisinde yer almaya başlar. "Lenin'e göre bağımsız ve tarafsız bir edebiyat olamaz. Zira toplum içinde yaşayan yazar bu toplumun bir parçasıdır ve sınıfın düşüncelerini yansıtmaktadır... Bu yaklaşım, Sovyet edebiyatının anlayışının temelini ve sosyalist realizm kavramının özünü oluşturdu" (Tagızade, 2006: ss. 9-10). Edebiyat çevresi kendi düşüncelerinden ziyade Komünist partinin tespit ettiği ölçütler çerçevesinde edebî eserler teşekkül eder. Bu düşünceye uyan yazarların önü açılırken sosyalist realizmi arka plana atan yazarlar hem Rusya'da hem de Bolşeviklerin hâkimiyeti altındaki Türk Cumhuriyetlerinde büyük sıkıntı yaşar. Öldürülenler, sürülenler, intihar edenler, sosyal tecrid uygulananlar azımsanamayacak derecededir. "Sosyalizm realizmi anlayışıyla verilen eserlerde, yazarlar kendilerine sunulan çerçevenin dışına çıkamadıklarından dolayı bu devirde ortaya konulan eserlerde sanatçının duygu ve düşüncelerini, sanat anlayışlarını ve güçlerini ortaya çıkaracak yapıtlar vermeleri imkânsızdır " (Adıgüzel, 2004: s.116).

Kazak edebiyatında parti ve sosyalist realizmin kısıtlamaları ilk önce şiirde hissedilir. 1930'lu yıllardaki Kazak şiirinin konusunu sosyalist vatan, ülkenin sanayileşmesi, köylerin *kolhoz*lara (Sovyetlerde devlete ait topraklarda üretim yapan, birçok aileye ortak tarım işletmesi) dönüştürülmesi ve yeni açılmış sanayi merkezleri oluşturur. İnsan ancak emeğiyle ilişkilendirilerek ele alınır. İnsanın düşüncesini, duygularını, sevgisini ve doğayla olan bağlantısını şiire

katmak siyasetten, yaşam gerçeğinden uzaklaşmak olarak kabul edilir. Böylece şiir, halkı beş yıllık planı dört yılda başarmaya davet eden, emeği öğütleyen propaganda şiirine dönüşür. S. Seyfullin'in "Kalavşılar Jırı", "Tokuv Fabriginde", İ. Jansügirov'un "Altın Kazan", "Yekpin Küyi", S. Mukanov'un "Karagandı", "Konveyer" ve Magnitogorsk hakkındaki şiirleri, A. Tokmagambetov'un "Turksib Tüyiskende", T. Jarokov'un "Besjıldıktın Balgası", "Million Tolkın", O. Abdikadırov'un "Yekpin", G. Ormanov'un "Şenber", "Mıs Kala", A. Tajibayev'in "Aynabulak" vb. şiirler, bütün Sovyet ülkelerindeki sosyalist sanayinin gelişmesine destek verir mahiyetteki eserlerdir. Bunlar edebî arayış açısından birer başarılı eser olmalarına rağmen şairin doğasından, düşünce ve duygu dünyasından doğmadığı, bir fikri anlatmak için yazıldığı hissedilir. Bu konuda kaleme alınan diğer şiirlerin çoğunda da insan genel olarak dışta kalır. İnsanın yerini daha çok yapılan iş ve emek, yenilikleri dışarıdan seyretmek, teknolojiye hayranlıkla bakmak gibi hususlar alır. S. Seyfullin'in "Sosyalistan", S. Mukanov'un "Kömir - Kommunizm", T. Jarokov'un "Neft'stan", A. Tajibayev'in "Olkılık" poemleri de aynı şekilde başarısız olur (Kirabayev, 2003: s.44).

S. Erubayev'in "Menin Kurdastarım" (1939) romanı, G. Slanov'un "Arman Agısı" (1940) öyküsü, A. Abişev'in "Zaval" (1936) öyküsü, K. Abdikadırov'un "Şahter" poemi sanayileşme konusunu ele alan önemli eserlerdir (Berdibayev, 1971: s.9).

1950'li yılların başlarında Kazak edebiyatında sanayi konusundaki ilk romanlar yazılır. G. Mustafin'in "Karagandı" (1952), G. Müsirepov'un "Oyangan Ülke" (1953), A. Sarsenbayev'in "Tolkında Tuvgandar" (1953) adlı romanları, Kazak bozkırında sanayi yerlerinin ortaya çıkmaya başlamasından itibaren yer alan uzun süreci ve Kazak işçi sınıfının oluşumunu ele alır. İlk iki roman Karagandı işçilerinin eski ve yeni yaşamını, özgürlük uğruna verdiği mücadeleyi anlatır. Sovyet döneminde Karagandı sanayisinin yeniden açılıp gelişmesi, bunda yer alan insanların kaderi "Karagandı" romanının ana temasını oluşturur. Sovyet konusunu temel alan diğer eserlerde olduğu gibi G. Mustafin de söz konusu sanayileşme çalışmalarının başında olan, idareci konumundaki komünist Meyram'ı ve Donbass'tan gelen Rus yönetici Şçerbakov'u ön plana çıkarır. Sosyalist edebiyatın özelliklerinden biri olarak eserdeki tüm olumsuzluklar, halk düşmanı olarak gösterilen milliyetçi ruha sahip kişilerin üzerine yıkılır. "Oyangan Ülke" (Uyanan Ülke) romanında XIX. yüzyılın ikinci yarısında Karagandı'da yeni maden ocaklarının açılışı, ilk Kazak işçi neslinin oluşumu anlatılır. Romanın adından da anlaşıldığı gibi yazar, Kazak bozkırının uyanışını ve buraya gelen kişileri anlatmayı amaçlar. Eserde göçebe Kazak feodal yaşam tarzı ile yeni doğmakta olan kapitalist düzen arasındaki çatışmalar anlatılır. A. Sarsenbayev'in "Tolkında Tuvgandar" romanında ana tema, deniz sahilinde yaşayan işçilerin siyasi bakımdan uyanışı ve özgürlük yolundaki mücadelesidir (Kirabayev, 2003: ss. 83-84). II. Dünya Savaşı sonrası emeğin ve sanayi işçilerinin ele alındığı K. Bekhojin'in "Jezkazgan Jırları" (1949) ve M. Alimbayev'in "Karagandı Jırları" (1952), emeği kişiye şan şeref kazandıran sanat seviyesine çıkarmasıyla ve çalışan kişinin betimlenmesindeki edebî

arayışlarıyla önemlidir (Kirabayev, 2003: s.89). Kazak tiyatrosunda da aynı konuların ele alındığı eserler yazılır. A. Abişev'in "Jas Tülekter" (1945) adlı romanı ve "Dostıkpen Mahabbat" (1947) adlı piyesi, II. Dünya Savaşı döneminde Karagandı maden işçilerinin canla başla çalışmasının anlatıldığı eserlerdir. Bunlar vatanperverlik ile çalışkanlığın, zorluklara göğüs germenin ve insanlığın yüceltildiği eserlerdir (Kirabayev, 2003: s. 94-95). Z. Şaşkin'in "Temirtav" (1960) romanı Kazakistan'da metalurji fabrikası ile işçilerinin yaşamının ele alındığı önemli bir eserdir. İ. Esenberlin'in "Aykas" (1966) romanı ise maden yatakları arayan jeologların yaşamını anlatır (Kirabayev, 2003: ss.107-108).

KURGU

Roman 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Ukrayna'nın Donbass ve Rusya'nın Moskova şehirlerinden yola çıkan Şçerbakov, Kozlov, Lapşin ve Orlov'un Karagandı'ya gelmeleriyle başlar. Karagandı'da Rus ve İngiliz kapitalistlerinden kalma küçük maden ocakları vardır. İşlerin hepsi basit araç gereçlerle ve insan gücüyle yapılır. Sosyalist Sovyetlerden Rusların Kazak topraklarına gelmeleri sevinç ve umutla karşılanır. Çünkü onlar ezilmiş, fakir halka yeni hayatı, eşitliği getiren Sovyet yönetiminin gönderdiği insanlardır. "Sosyalizm Realizminin üçüncü aşamasında ortaya konulan eserlerin ortak konularından birisi de dışarıdan birisinin gelip kötü gidişe son vermesidir" (Adıgüzel, 2004: s.121). Eski bir fabrikanın anahtarı kendisine teslim edilen Şçerbakov halkın önüne çıkıp bir konuşma yapar. Konuşmasında, Karagandı bozkırında Apak Bayjanov adında bir çobanın koyunlarını güderken marmot (sincapgiller cinsinden bir hayvandır) ininde kömür parçacıklarını bulalı yüzyıla yakın uzun bir zaman geçtiğini, o zamandan itibaren Rus ve İngiliz kapitalistlerinin Kazak topraklarından çıkan zenginlikleri ve Kazak halkının hayalini âdeta bu anahtarla zapt ettiğini, kendilerinin ise bunların hepsini aynı anahtarla açacaklarını söyler. Kendilerini bu topraklara Komünist Partisi ile Sovyet Hükümetinin gönderdiğini, Kazak topraklarında Stalin'in beş yıllık planının gerçekleştirilmesine yardıma geldiklerini söyler. Konuşmayı dinleyen halkın içinde Rusça bilen kişi azdır. Ancak 'Stalin, parti, Sovyet' kelimeleri herkesçe anlaşılır. Yaşlı bir kadın mezarlık tarafını göstererek ve yanına torununu çağırarak Şçerbakov'a seslenir: 'Babamın mezarıdır, veremden gitti. Bu kocamınki, maden ocağında öldü. Bu, oğlumun mezarıdır. Yanan ateş gibiydi oğlum. İngilizlerle kavga etti. İngilizlere *oryadnik* (Büyük Rusça-Türkçe Sözlük, 1996: s. 953) Kudrya yardım etti. Kudrya ile kavga ederken kılıçla öldürüldü. Burada yatanların çoğu ıstırap ve keder içerisinde ölenlerdir. Bunlar için Lenin ve Stalin'in çok mücadele ettiklerini duymuştum. İşte bugün seni göndermiş. Teşekkürler Stalin'e!" der. Torununu göstererek Şçerbakov'un eline çocuğun elini tutuşturur ve "tek torunumdur, adı Akim, yetim çocuk. Evvel Tanrı'ya, sonra sana emanet ediyorum. Adam et!" (Mustafin, 1952: s.5) der. Yaşlı kadının bu konuşması âdeta bütün Kazakların, Sovyet yönetiminden ve onu temsil eden Moskovalı ve Ukraynalı görevlilerden beklentilerini yansıtır.

Meyram, Karagandı'ya gönderilir ve Komünist Partisi Komite Sekreterliği gibi önemli bir makama getirilir. Genç ve iyi eğitim almış Meyram, memleketi

Karagandı'ya büyük umutlar ve enerjiyle çalışmaya, ölü Karagandı'ya can vermeye gelir. Maden ocaklarının yakınlarına yerleşen halk arasında Ardak isimli güzel bir kız görür. Bu kızın gözlerinin bir sır sakladığını anlar. Ardak'ın babası Alibek Bolşevik Devriminden önceki Kazak zenginlerindedir. Ardak'ın annesi çiçek hastalığına yakalanır ve Alibek, eşi daha hasta yatağında bir daha evlenmeye karar verir ve eve kuma getirir. Bundan sonra hayat annesi için hiç de kolay olmaz. Alibek, Rus Çarı'na hizmet eden bir bolis (<http://www.bulmacasozlugu.com/tag/volost-nedir/> (29.08.2015)). 1916 yılında Kazak bozkırında Rus Çarı'na karşı büyük ayaklanmalar olur. Bu ayaklanmaların birinde ezilen halk Alibek'in evini basar ve onu bıçaklar. 1928 yılında ise Sovyet Hükümeti tarafından zenginlerin mallarına el konulur ve Alibek sürgün edilir. Sürgünde üç yıl kalır ve firar eder. Babası sürgüne gönderilince Ardak annesiyle birlikte yoksul olan dedesi ve anneannesinin yanına taşınır. Annesi orada ölür. Ardak babasının eski zengin hayatından, alışkanlıklarından nefret eder ve bundan eziklik duyar. Babasının değiştiğini, artık bütün işçiler gibi çalışarak alın teriyle ekmek kazandığını görmek ister. Kızının bu isteğine uyar gibi hareket eden babası, kızını alarak Karagandı'ya gelir ve maden ocağına işe girer.

Ardak, babası maden ocağında işçi olan Maypa adlı genç kızla birlikte babalarına yemek götürdükleri bir gün maden ocağını gezer ve işçilerin kırık dökük aletlerle derme çatma kuyulardan kömür çıkardıklarını, ne zor şartlar altında var gücüyle çalıştıklarını görür. Kendisinin bu yeni hayatta, büyük emek sarf edilerek kurulmaya çalışılan sanayileşmedeki rolü ve yerinin ne olduğunu düşünür.

Sovyet Hükümeti tarafından 35 km uzaklıkta olan Nura nehrinin, Karagandı'nın su ve elektrik ihtiyacının giderilmesinde kullanılmasına karar verilir. Böylece Karagandı hidroelektrik santralının inşası için Karagandı-Nura su kanalı kazılır. Sadece insan gücüyle yapılarak başarılan bu işe Ardak ile Maypa da katılır. İki kız, Kazak kadınlarının sosyalleşmesinin yanı sıra sanayileşme sürecine gönüllü olarak coşkuyla katılmasına örnek teşkil eder.

Meyram, halkın büyük umutlarla Karagandı maden ocaklarına akın hâlinde, ancak tecrübesiz, bilimden yoksun olarak teknik araç gereçsiz gelmesi ve bu eksikliklerin hiç birinin Rus yardımı olmadan giderilmeyeceği hakkındaki fikirlerini dile getirir. Meyram'ı dinleyen Rus yönetici Çaykov, onu Jappar Sultanoviç adlı kişiyle kıyaslar. Bu kıyaslama karşısında Meyram'ın tepkisi şöyledir:

“ - Uygunsuz bir benzetme. Jappar milliyetçilik bataklığından çıkamıyor. Ben ise şimdilik hiçbir bataklığa saplanmış değilim.

- Özür dilerim, gerçekten uygunsuz oldu, diye mahcup görüldü Çaykov” (Mustafin, 1952: s. 21-22).

Daha önce sadece birkaç evden oluşan Karagandı, Rusların gelmesiyle canlanmaya başlar. Gittikçe kalabalıklaşan bölgede sosyalist işçi sınıfı oluşur. Tecrübeli Rus ve Ukrayn uzmanlar Kazak işçilere mesleği öğretir. Kazaklar ise işi çabuk öğrenip kendi alanında tecrübeli ve bilgili işçiye dönüşürler. Romanın

kurgusunda Kazak işçilerde cehalet, yokluk ve zenginlerin baskısından kurtulmanın verdiği coşku hâkimdir. İşçilerin yeni hayata dört elle sarılışı, kurtuluşun işte bu yeni hayatla gerçekleşeceğine olan inancını gösterir. Tabii bu yol cehaletin ortadan kaldırılmasıyla gerçekleştirilecektir. Romanda bölgeye göç hâlinde gelen Kazaklara kalacak yer, su ve iş sağlamanın yanı sıra eğitim de verilir. Bütün işçiler akşam iş çıkışlarında okulda eğitim alır. Okuma yazma bilmeyenler ağırlıktadır. Yaşlısı genci Latin harflerini öğrenir (Kazakistan'da 1929 yılına kadar Arap alfabesi kullanılır. Sovyetler Birliği'ne dâhil edilince 1940'a kadar Latin alfabesi kullanılır. Daha sonra ise 42 harften oluşan Kiril alfabesine geçilir). İşçi sınıfının eğitime önem verilir. Ardak, işçilere yönelik bir akşam okulunda öğretmenlik yapmaya başlar. Babası ise işçi sınıfında yer almasına rağmen sosyalist rejime kin beslemektedir. Bir işçinin ağır yaralanmasına ve maden ocağında huzursuzluğa sebep olan toprak kaymasının baş suçlusudur. Ancak kaza görüntüsü vererek olaydan kurtulur.

Daha önce insan gücüyle, elle yapılan işlerin buhar gücüyle yapılması, eski teknik araç gereçlerin yerine yenilerinin gelmesi, kömür çıkarırken işleri hızlandırır. İlk traktörün gelişini, insanlar coşkuyla karşılar. Ancak Ardak'ın babası Alibek, bu durumdan rahatsızdır. Karagandı'yı Sovyetler Birliği'nin üçüncü büyük kömür işletmesi hâline getirmek için yapılan çalışmalar arasında demir yolunun ve trenin gelmesi çok anlamlıdır. Karagandı'ya ilk trenin gelişiyle ilgili toplanan kalabalığın önünde Meyram konuşma yapar:

“Yoldaşlar! Asırlar boyu karanlığın esiri olan bozkıra *Oktyabr*’ (Rusçada ekim ayının karşılığına kullanılan bu kelime, Rusya’da Jülyen takvimi’ne göre 25 Ekim 1917’de gerçekleştirilen ve Sovyetler Birliği’nin kurulmasına yol açan Bolşevik Devrimi ya da diğer adıyla Büyük Ekim Sosyalist Devrimi’ni kastederek) tanı attı, şimdi ise güneşi de doğdu. Kazak topraklarını yarararak gelen bu yol emekçi halkın hayalini kurduğu, bunun için Bolşeviklerin kıyasıya mücadelesini verdiği Sosyalizm yoludur! Geniş bozkırda yankı yapan bu trenin güçlü sesi ulu işe çağırıyor. Yarın o emek, aylık mesafedeki yeri altı adımla alacak Sosyalist endüstrinin *tulparlarına* (Türk Mitolojisinde kanatlı at) bindirecek...” (Mustafin, 1952: s. 145).

Tren yeni hayatı temsil ediyor, Meyram ise yeni Kazak bireyini. Bu hayat makineleşmenin getirdiği modern hayatın yansımalarıdır. Romanın birinci bölümü Meyram'ın ilk trenin gelişi ile ilgili yaptığı bu konuşmayla biter.

Trenin gelmesiyle birlikte bir yıl içinde Karagandı çok değişir. Maden ocaklarının sayısı gittikçe artarak 80'e ulaşır. Şehir artık çok kalabalık olur. Karagandı'nın kaderinin belirlendiği, şehir komitesi ile maden ocakları idaresinin bulunduğu iki katlı binaya daha önce genellikle köylü Kazaklar, işçiler girip çıkarlardı. Şimdi ise eski işçilerin yanı sıra kravatlı, okumuş ve idareci personel çoğunlukta. Karagandı; konut, su, demiryolu ihtiyaçlarını giderip planlı bir şekilde kömür vermeye başlar.

Ardak, sosyalist kültür mücadelesinde gösterdiği büyük emeğinden dolayı bir toplantıda ödüllendirilir. Lenin'in üç ciltlik kitabı ve kol saati hediye edilir. Mutluluktan âdeta uçarcasına evine gelen Ardak'ı babası çok soğuk karşılar.

Açıkça sosyalist rejime karşı olduğunu, kızının bu düzene canı gönülden bağlandığını onaylamadığını söyler. Babasının itirafı karşısında çok şaşırarak Ardak, onun özlemini duyduğu eski hayatı ile servetinden Lenin'in söz konusu üç kitabının kendisi için daha değerli olduğu cevabını verir. Babasından duymadığı sıcak sözleri halktan duyduğunu, babasından görmediği ilgiyi Sovyet'ten gördüğünü söyler. Eğer babasının niyeti bu ise babasıyla yollarının burada ayrılacağını da ifade eder.

Jappar ve İrimbek, her fırsatta bu sisteme zarar vermeye çalışırlar. Örneğin, şehre gıda ulaşımının gecikmesine neden olurlar. Dolayısıyla halk ve işçiler çok sıkıntı çekerler. Maden ocaklarında patlama ve huzursuzluklara sebep olurlar. Alibek'le işbirliği yaparlar. Alibek, eskiden kendisi gibi rejim karşıtı duygular besleyen mühendis Orlov'a daha önce bütün fikir ve niyetini anlatır. Ancak artık Orlov'un eski düşüncelerinden vazgeçmesi ve sosyalist düzenle barışık bir hayat sürdürmesi nedeniyle bundan rahatsız olan Alibek, Orlov'u maden ocağında yalnız kaldıklarında büyük bir kömür parçasıyla kafasına vurarak öldürür.

Karagandı'da sanayileşme son sürat gelişir. İlk önce insan gücüyle yapılan işler, buhar ve daha sonra elektrik enerjisiyle yapılır. Artık sanayi ve şehir, elektriğe bağlanır. Elektrikli teknik araç gereçler işleri daha hızlı yapmayı sağlar. Moskova merkezli yönetimin desteğiyle Karagandı'ya dışarıdan çeşitli iş makineleri getirilir. İşçi sayısı artar, ancak Kazak işçiler arasında eğitilmiş ve iş makinelerinden iyi anlayan kaliteli işçi neredeyse hiç yoktur. Bundan dolayı bilgi alışverişi ve eğitim için Donbass (geçmişte SSCB'nin, şimdi ise Ukrayna'nın Donetsk şehrinde bulunan kömür madeninin merkezi) ve Kuzbass'a (şimdiki Rusya Federasyonu, Kemerovo eyaletinde Kuznetsk kömür havzası) yüzü aşkın işçi gönderilir.

Jappar ile İrisbek'in sosyalist düzene karşı yürüttüğü planlar açığa çıkar ve tutuklanırlar. Az konuşan, pek kimseyle görüşmeyen, antisosyalist düşüncelerini hep içinde taşıyan Alibek ise sonunda buna dayanamaz ve akıl hastası olur.

Roman emeği, sosyalist ideolojiyi yücelten bir eserdir. "Emek kutsaldır. İster toprakla uğraşan insanların emeği olsun, ister işçinin emeği olsun, emek yücedir" (Naskali, 1996: s. 59).

Yazar ele aldığı kişileri düz bir tip olarak çizer. Sosyalist karşıtı olanlar olumsuz tipler olarak çizilir. "Sovyet edebiyatı, devrim karşıtı kimseleri fikir yönünden gelişmemiş insanlar olarak tanımlar ve onların ata erkil ve feodal sistemlerin ilkel düşünce kalıplarına saplanmış olduklarını söyler." (Naskali, 1996: s. 56). Romanın olumsuz şahıslarından biri olan Jappar'ın eşi Mariyaş neden boşandıklarını anlatırken "kanına sinmiş bazı eski ve feodal özelliklerini bırakamadı. Ben buna katlandım. Bu karakteri sonunda milliyetçiliğe, sağcılığa gelip çatınca karşı çıktım. Buna o katlanamadı. Sonunda ayrıldık." der (Mustafin, 1952: s. 226).

Yerli işçiler hem işi hem okuma yazmayı öğrenirler. Eğitim artışına paralel olarak siyasi yönden de bilgi sahibi olurlar. İşçi sayısı artarken vasıflı eleman

da yetişir. İşçilerin iyi çalışanları, teşvik ve terfi edilir. Tecrübe, bilgi alışverişi gayesiyle Karagandı'ya başka yerlerden işçi getirilir. Karagandı'ya hem Kazakistan'ın çeşitli yerlerinden hem Sovyetler Birliği'ne üye ülkelerden çalışmaya çok sayıda insan gelir, şehir hızlı bir şekilde büyür. Kömür çıkarımı sürekli artar.

Romanda bir olay veya bir insanın (merkez kişi) hayatı, psikolojik durumu, düşünce ve duyguları ayrıntılı bir şekilde verilmez. Daha çok maden ocaklarında ve dolayısıyla sanayileşmedeki ayrıntılar, gelişmeler genel insan kadrosu şeklinde gözler önüne serilir. Kişilerin davranış ve tutumlarına, düşünce ve duygularına bazı durumlarda yer verilir.

Öğretmen Ardak, Meyram'la evlenmiş bir oğlu vardır. Meyram Karagandı'da üst düzey yöneticidir; Ardak bilimle uğraşır. Bir sohbet esnasında edebiyattaki eksiklikler hakkında Ardak şöyle der: "Kazaklar şimdi işte sosyalist tarzı kullanmaktadırlar. Kazak edebiyatında ise epos tarzı hâlâ sürdürülmekte... Rus klasiklerinden kalan realizm, Gor'kiy'nin açtığı sosyalist realizm gibi geniş bir yol var. O yola girmek gerek." (Mustafin, 1952: s.335).

Eser sosyalist gerçekliği öven bir konuşma ve Stalin'in şerefine içilen bir içkiyle sonlanır:

Görevinde terfi olan Meyram ailesiyle birlikte Almatı'ya gitmeden Rus ve Kazak dostlarıyla göl kenarında piknik yapar. Sofrada konuşma yapan Meyram, "Yoldaşlar! Küçücük Nura'dan deniz gibi bir göl yapıldı. Avuç kadar kuyudan kömür nehri aktı. Karagandı'nın şanı şöhreti Sovyet topraklarını aştı. İftihar ediniz! Bunu yapan biziz, bizim insanlar. Buna ulaşmamızı sağlayan büyük Stalin'in sağlığına bir damla bile bırakmadan içiniz" der. Hayatı boyunca ağzına içki sürmeyen Jaylavbay ile Mavsımbaylar da – Doldur, cehennemine gidince bakarız... Stalin'in adı söylendi ya!...diyerek içkilerini kafalarına dikerler (Mustafin, 1952: s. 390).

TEMA

Eser sosyalizmin Kazakistan'da olumlu etkilerini anlatmak için kaleme alınmıştır. Tezli bir eser olup sosyalizmin güzel taraflarını okuyucuya aktarmaya çalışır. Yazarı yazmaya iten neden eleştirmeni temaya götürür. Yazarın roman hakkındaki düşünceleri okuru temaya yaklaştırır. Yazarın zamana ayak uyduran hatta daha ileri gitmeye çalışan hassas ressam ruhu, gördükleri ile öğrendikleri, gözlemleri ile yorumları, sevmek, efkârlanmak, sevinmek gibi bütün duygu ve düşünceleri, "Karagandı" romanının doğmasına neden olmuştur. Nitekim yazar, "Kendimin gözlemlediklerim, sevindiğim şeyler beni "Karagandı" romanını yazmama zorladı" (Mustafin, 1981-1984: s. 204) diyerek romanı yazmaya dair ilk düşüncesinin hayatın içinden ve hayatta yer alan olguları ayrıntılı bir şekilde idrak etmesi sonucunda doğduğunu söyler.

Yazar, eserde sosyalizmin başarılı olacağını Meyram'ın dilinden anlatır: "Köy ile şehirlerin altı üstüne geldiği zamandır bu. Bu büyük değişim Sosyalizm'in ulu ordusunu hazırlamaktadır. Orta hâlli olanlar bu ordunun tam ortasındadır. İşte bu orduyu görseydiniz, tehlikeden güvenin daha da güçlü olduğunu

görüldünüz. Karagandı'yı çepce çevre çevreleyen karaca köylerdeki bu ulu ordunun bir bölümünü oluşturan yeni işçiler, yeni hayatı yapanlardır..." (Mustafin, 1952: s. 39-40).

Sosyalizm karşıtı düşünceye sahip olan İrimbek, kendisinin bu yola düşmesine Alaş lideri Alihan'ın (Bökeyhanov, 1999: s. 401-402) şu sözlerinin sebep olduğunu ifade eder: "Kiyamet koptuğunda Yecüc Mecüc çıkacaktır. Bolşevikler işte o'dur, bir kaşık kan kalana dek mücadele vermek gerek" (Mustafin, 1952: s. 285).

Kazakların ise çoğu okuryazar değil. Bunu Meyram çok düşünür ve çıkış yolunun ancak eğitimle olacağını bilir.

İngilizler ve daha sonra Rus Çarlığı döneminde ilkel şartlarda çalışan Ernek gibi maden işçileri, ayrıca Janabil gibi genç işçiler büyük gayretleri ile sosyalist düzene olan sonsuz inançları sayesinde işçilikten büyük idareciliğe kadar yükselirler.

ŞAHIS KADROSU

Eser merkez kişi üzerine kurulmaz. Sosyalist sistemi halka öğretmeye yönelik bu eserde birey ön plana çıkmaz. Şahıs kadrosundaki kişilerin olaylara etkileri birbirine yakındır. Romandaki kişilerin başta bizzat kendisi olmak üzere gerçek hayatta var olan kişiler olduğunu Mustafin, 1952 yılında "Karagandı" romanının tahlili için düzenlenmiş olan konferansta dile getirir. Roman kahramanlarının Karagandı'nın inşasında aktif rol alan madenciler, mühendisler, parti ve Sovyet çalışanları olduğunu söyler (Dadebayev, 1989: s. 31). Yazar "Romandaki kişi adları uydurma. Ancak kişilerin hiç biri uydurma değil, hepsi oradaki gerçek kişilerin benzeridir" (Mustafin, 1981-1984: s. 204) der.

Romandaki şahıs kadrosu iki grupta incelenebilir: Sosyalizm taraftarı olanlar ve sosyalist karşıtı olanlar. Sosyalizmin roman terminolojisi iki tip üzerine kurulur. "Sosyalist gerçekçiliğin ideal tipi "polojitel kahraman" yani "olumlu tip"tir. Rejimin temsilcisi ve savunucusu olumlu tip, eserin merkezini teşkil eden başkahramandır. Onun etrafında biri destekleyen diğeri engelleyen konumuyla iki kahraman tipi daha bulunur. Olumlu tipin karşıt kutbu "otritsatel kahraman" diye adlandırılan "olumsuz kahraman"dır" (Gökçimen, 2013: s.182).

Sosyalizm Taraftarı Olanlar

Meyram: Orta boylu kahverengi gözlü, siyah saçlı, Moskova'da Yüksek Parti Okulu'nu yeni bitirmiş, bilgili, zeki ve Rusçaya hâkim bir gençtir. Memleketi Karagandı'ya gönderilir. Komünist Partisi Komite Sekreterliğine tayin edilir. Görevine başlayınca ilk toplantıda yaptığı hitabeti, hareketleri, hatta üzerindeki gri renkli frakı bile Stalin'e benzetilir.

Ardak: Okumuş, bilgili, Rusçayı çok iyi konuşan ve Sovyet rejimini tamamen benimseyen örnek Kazak kızıdır. Zeki ve başarılı bir öğretmendir. Maden ocaklarının işçilerine okuma yazma öğretir. "Fidan gibi ince yapılı, beyaz tenli,

kırıksız geniş alınlı, siyah parlak gözleri olan genç ve güzel bir kızdır. O yılların modasına uygun olarak siyah kadife saçlarını kısa kestirir, Rus tarzı dikilmiş kıyafetler giyer” (Mustafin, 1952: s. 55).

Şçerbakov: Tröst yöneticisidir. Esmer, çıkık alınlı, kıvrık saçlı, iri yapılı, mavi gözlü bir Rus’tur. Üst düzey yönetici olmasına karşın talimatlar verirken ve çalışanlarla sohbet ederken babacan davranan, dost canlısı biridir. Karagandı’nın gelişmesi ve Sovyetlerde önemli bir sanayi merkezi olması yolunda canla başla çalışır.

Orlov: Keçisakallı, gözlüklü, zayıf, uzun boylu dinç bir adamdır. İşinin uzmanı, maden ocakları ve kömür hakkında bilgi sahibi bir mühendistir. Daha önce sosyalist rejim karşıtı olur. Ancak sosyalizmin başarılarını gördükçe eski düşünce ve niyetinden dolayı büyük pişmanlık duyar. Kendini affettirmek istercesine var gücüyle sosyalist düzen ve maden ocaklarının gelişimi için çalışır. Alibek, Orlov’un eski antisosyalist tutumundan dolayı ona kendi sosyalizm karşıtı duygularını anlatır. Ancak Orlov’dan aynı duygu ve düşünceyi göremeyince bir gün kendisini ele verir endişesiyle karanlık bir maden ocağında kömür parçasıyla kafasına vurarak onu öldürür.

Mariyaş: Kocası Jappar’ın antisosyalist tutumundan rahatsızlık duyar ve ondan ayrılır. Yönetimde önemli göreve getirilir. Daha sonra Karagandı’nın bir *sovhoz* (Sovyetlerde devlet tarafından yönetilen tarım işletmesi) müdürü olur.

Janabil adlı genç, ateş parçası gibidir. “Eski çekingen uşaklara benzemiyor. Köyde sınıf çatışmalarına katılıp kendini ezen zenginleri yenen, pişen, tuttuğunu koparan bir uşağa benziyor.” (Mustafin, 1952: s. 52). Daha sonra ise Moskova Yüksek Parti Okulu’nda eğitim alır. İşçilikten idareciliğe kadar yükselir.

Kozlov: Makine uzmanıdır. İri yapılı, kısa boylu, kır saçlı bir ihtiyar olan Kozlov’un birkaç dişi ve parmakları yoktur. Donbass’ın eski işçilerinden; Şçerbakov’un Karagandı’ya getirdiği en iyi arkadaşlarından biridir. Daima neşeli gezen, hayata iyimser bakan bir insandır. Bir toplantıda şöyle der: “Ben daha önce Kazakların sadece adını duymuştum. Atölyemizde çalışan 25 Kazak işçisinin hiç biri ilk başta eğeyi bile doğru tutmasını bilemezken bugün makineden iyi anlayan birer işçi hâline geldiler. Kazakların ancak hayvan gütmesini bildiğine dair söylentiler tamamen yanlıştır. Bizim eski Rusya’da beş on yılda öğrendiğimizi, köyden gelen Kazak işçilerin beş on ayda öğrendiğini görüyoruz.” (Mustafin, 1952: s. 92). Kozlov, maden ocağının makine atölyesinde Kazaklar arasında vasıflı işçi yetiştirme konusunda çok emek verir.

Lapşin: Tesviyeci, Donbass’tan gelen komünisttir. İşinin uzmanı, dost canlısı olan Lapşin, Kazak işçilerinin meslek sahibi olmalarına, yetişmelerine çok yardımcı olur. Yaklaşık 30 yaşlarında, geniş omuzlu, zayıfça, ağır başlı, soğuk yüzlü, sarışın bir adamdır (Mustafin, 1952: s. 69).

Baljan ve Maypa maden ocaklarında makinisttirler. Ardak gibi Karagandı’da çalışma hayatına atılan ilk kadınlardır. Eserde kadınların da ön plana çıkarılması, sanayide çalışması söz konusudur. Onların sayısı erkeklere

nazaran çok daha az olmasına karşın, en az erkekler kadar akıllı, hırslı ve başarılıdır.

Sosyalist Karşıtı Olanlar:

Jappar Sultanoviç: Kazakistan Halk Komiserlerinden biriydi. Daha sonra sağcı, milliyetçi tutumlarından dolayı görevinde derece düşer. Komünist olmasına rağmen bu düşünceyi benimsemeyen, mevcut düzene, sanayiye düşman kesilen ve karşı düşüncede olan insanlara her fırsatta çengel takmaya, zarar vermeye hazır olan, kurnaz bir tiptir.

İrimbek: Jappar gibi rejim karşıtı olan ve sürekli Jappar'la işbirliği yapan üst düzey bir yöneticidir.

Alibek: Eski Kazak zenginlerinden; Ardak'ın babasıdır. Sovyet Hükümeti tarafından mal mülküne el konulup sürgüne gönderilir. Sürgünden kaçınca işçi olarak Karagandı maden ocağına işe girer. Maden ocağında Orlov'u öldürür ve bu ölümü iş kazasına bağlar.

Mahmet: Ardak'ta gönlü olan, sadece kendini düşünen, güzel giyinmesini bilen, kilolu, sıradan bir adamdır. Jappar'la İrimbek, onun bu saflığını bildiği için önemli bir göreve gelmesini sağlar. Halka ve işçilere gıda temininin aksatılmasında, halk arasında huzursuzluğun çıkarılmasında Mahmet'i kullanırlar.

Yazar eserdeki olumsuz tipleri adlandırırken Türk ve İslam'ın temsil ettiği isimleri verir. *Jappar*, Allah'ın bir ismidir. İrimbek ismindeki *ırım* kelimesi Kazakçada 'batıl inanç' demektir. Sosyalist rejimde inanç ile gelenekler hor görüldüğünden, söz konusu isimlerin olumsuz tiplere yakıştırıldığı söylenebilir. Hem İrimbek hem Alibek isminin sonundaki *bek* kelimesi ise 'bey, efendi' anlamında zenginlere kullanılan bir hitap tarzıdır. *Mahmet* ise Muhammed isminin kısaltılmış hâli olan Mehmet'tir. Buna karşın olumlu tiplere isim verilirken Meyram yani Bayram ismi tercih edilir. Aynı şekilde *ardak* kelime anlamı olarak 'saygın, değerli kişi' demektir.

MEKÂN

Karagandı romanı sosyalist gerçekçi mekân özelliklerini taşır. "Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla birlikte edebiyatta başlayan yönelim edebiyatı anlayışı içerisinde Sosyalizm Realizminin özellikle birinci ve ikinci aşamalarında Sosyalist rejimin insanlara sağladığı ideal çalışma ortamlarında (kolhoz, sovhoz, fabrika vs.) adalet tam olarak sağlanmış, insanlar her bakımdan eşit yapıya kavuşturulmuştur" (Adıgüzel, 2004: s.121).

Eserde mekân, öncesi ve sonrası olarak ele alınır. Sosyalizmden önce küçük bir yerleşim yeri olan Karagandı sonrasında çok gelişir. Eski Karagandı için *alakanday Karagandı* (Mustafin, 1952: s.4). 'avuç kadar Karagandı', *öli Karagandı* (Mustafin, 1952: s.4). 'ölü Karagandı', *meşev Karagandı* (Mustafin, 1952: s.5). 'özürlü Karagandı' ifadeleri kullanılır. Kömür ocaklarının idarecileri ile işçilerinin var gücüyle yeni Sovyet Karagandı'nı kurmaya

çalıştıkları anlatılır. Onlar bütün Sovyetlerde Donbass ile Kuzbass'tan sonraki üçüncü en büyük sanayi merkezi kurmak için çalışırlar.

Rusların gelmesiyle birlikte eski Kazak işçilerin yanı sıra diğer insanlar da Karagandı'ya gelip yerleşmeye başlar. Ancak Karagandı'da temel ihtiyaçlar dahi karşılanamamaktadır. Bu insanların su, ekmek ve kalacak yer sıkıntısı vardır. Gelenlerin elleri boştur ve kalacakları evleri dahi yoktur. Ayrıca demiryolu, inşaat materyalleri de yoktur. Bütün Karagandı'da sadece 2-3 kuyu vardır. Su ise çok derindedir. Daha önce sadece birkaç evden oluşan Karagandı, Rusların gelmesiyle canlanır.

Kömür işçilerinin yaşadığı barakalarda işten sonraki tek eğlenceleri akordeon çalarak şarkı söylemektir. Kültür merkezi, radyo ve gazete yoktur. Bu barakalarda okuryazar olan kişi sayısı çok azdır.

Karagandı maden ocaklarına yakın bir köye giden Meyram, her evin ocağında tezек yerine kömür görür. Birçok evin önünde kement yerine külünk görür.

Sosyalizmin kurucusu kabul edilen Karl Marks'ın adı eserde mekân olarak Karl Marks Sokağı şeklinde geçer (Mustafin, 1952: s.11)

ZAMAN

Eserde olay zamanı 1931 yılıdır. Romanda olaylar baharın gelmesiyle başlar. Geriye kırılma yoluyla Karagandı kömürünün 1833 tarihinde bulunduğu anlatılır. Apak Bayjanov adında bir genç çobanlık yaparken marmot ininden kömür bulur.

1920 tarihinde Aleksandr Aleksandroviç Gapeev (Vikipediya-28.08.2015) heyetiyle birlikte Kazak bozkırına gelir. Yaptığı araştırmalar sonucunda Karagandı kömürünün çok olduğunu ve kok hâline gelebildiğini saptar. Karagandı kömür havuzunun dünya çapında önemini ortaya koyar.

Geriye kırılma ile geçmişteki olaylar anlatılır. 1916 yılında Kazak halkının ayaklanması sırasında Ardak'ın zengin babası, Rus Çarı'nın emrini yerine getirmekle yükümlü bolıs Alibek, Çar ve adamlarına karşı çıkan Kazaklar tarafından bıçaklanır.

Eserin olay zamanını gösteren unsurlardan birisi de Alibek'in mallarına el konulmasıdır. 1928 yılında Sovyet Hükümeti zenginlerin mal mülküne el koyduğunda Alibek de mal varlığını kaybeder. Bu olaydan sonra sürgün edilen Alibek üç yıl sonra geri döner ve bir gece vakti Voroşilov (Vikipediya - 01.09.2015) kolhozuna anneannesine dedesinin yanında yaşayan kızı Ardak'ı Karagandı'ya götürmeye gelir.

Eserde, Karagandı'nın sosyalist dönem ve öncesinin karşılaştırılması için 8 yıl sonrasına yer verilir. "Aradan yaklaşık 8 yıl geçer. Moskova'da eğitim alan Janabil (eski, fakir ve okuma yazma bilmeyen işçi) okulu bitirince eşi Maypa ile birlikte çalıştığı fabrikaya gelir ve gezerler. Herşey değişmiş, eski hantal araç gereçlerin yerini çeşitli makineler almış, neredeyse hiçbir şey elle yapılmıyor. Çalışanların sayısı yenileriyle artmış. İlk sanayi merkezinin ve dolayısıyla şehrin kurulmasında aktif rol alan Janabil, şimdi gelişmiş,

makineleşmiş Karagandı ve onun sanayisini, işçilerini görüp gururlanır” (Mustafin, 1952: s. 359-367)

DİL VE ANLATIM

Eserde Sosyalizm dilde de kendisini gösterir. *Yoldaş, makine, tren, kolhoz, sovhoz, parti, işçi sendikası ve zavod* (fabrika) gibi kelimeler sosyalizmin etkisinin dildeki yansımalarıdır.

Sosyalizm sadece yeni bir sınıf oluşturmamış, aynı zamanda dil hegemonyasını da kurmuştur. Sosyalizmi Karagandı'ya getiren Ruslar dil konusunda da üst kimlik oluşturmuşlardır.

Romanda kişilerin konuşmalarına Rusça kelimeler de eklenir. Örneğin; - *Ey, ottamay, pomogat' et! – dedi Bayten.* (- Hey, saçmalama, yardım et! Dedi Bayten) (Mustafin, 1952: s.67).

Romanda deyim ve atasözlerinin kullanımı yoğunluktadır. Kazak kültürünün yansıtıldığı atasözleri ile deyimler gelenekselliğe vurgu yapar.

Yazar, romanda *avzimen orak oruv* (Mustafin, 1952: s. 28) “laf ile peynir gemisini yürütmek”, *jüni jıgıluv* (Mustafin, 1952: s. 126) “ruhu kırılmak”, *avıl iytinin kuyrığı kaykı* (Mustafin, 1952: s. 44) “kuyruğu dik olmak”, *pendenin ala jibin attamav* (Mustafin, 1952: s. 35) “başkasının hakkını yememek”, *lam demev* (Mustafin, 1952: s. 352) “ağzını bıçak açmamak”, *kaskır avız* (Mustafin, 1952: s. 380) “bol kısmetli”, *tösek jangirtuv* (Mustafin, 1952: s. 388) “yeniden evlenmek”, *aristannın avzınan, türkpennin törinen aluv* (Mustafin, 1952: s. 26) “ekmek aslanın ağzında” gibi Kazakça deyimlere yer verir.

Eserde, *köppen körgen ulı toy* (Mustafin, 1952: s. 27) “el ile gelen düğün bayramdır”, *kum jıyılıp tas bolmas, kul jıyılıp bas bolmas* (Mustafin, 1952: s. 14) “kum toplanıp taş olmaz, kullar toplanıp baş olmaz”, *jaksıdan jaman tuvadı, bir ayak aska algısız, jamannan jaksı tuvadı, adam aytsa nangısız* (Mustafin, 1952: s. 14) “alimden zalim, zalimden alim doğar”, *biter istin basına, jaksı keler kasına* (Mustafin, 1952: s. 97) “bitecek işin başına ehli gelir”, *korgavsızdın küni şolak* (Mustafin, 1952: s. 194) “arkası olmayanın yüzü gülmez”, *mınnın tüşin bilgenşe, birdin atın bil* (Mustafin, 1952: s. 13) “bin kişinin yüzünü bileceğine bir kişinin adını bil”, *osal deme kömirdi, burkıldatar temirdi* (Mustafin, 1952: s. 4) “kötü deme kömürü, kaynatır demiri”, *saktık – korkaktık emes, sokır batıldık – yerlik emes* (Mustafin, 1952: s. 313) “tedbirli olmak korkaklık değil, kör cüretkârlık kahramanlık değil” vb. atasözleri kullanılır.

SONUÇ

Sosyalizmin toplum yaşamındaki faydalarını ele almak için tezli bir eser olarak kaleme alınmış bu eser, dönemin sosyal yapısını gösterir. Sosyalizm taraftarları ile kapitalist düşüncede olanların çatışması üzerine kurulu eserde iç çözümlenelerde yazarın düşünce dünyası sosyalizmi ön plana çıkarır. Bulunduğu mekânda güçlü olan akımlar, karşıt düşünceyi üretenleri hainlikle

suçlar. Romanda da tespit edildiği üzere, zıt fikirler aile içi ayrılıklara da sebebiyet verir. Sosyalist düşünceyi temsil eden uzmanlar Rusya ve Ukrayna'dan gelirler. Üst düzey çalışanların etkisiyle Rus kültürü zamanla üst kültür konumuna gelerek mevcut kültürü yok etmeye başlar. Özellikle idareci ile işçiler arasında Kazakçanın Rusçayla karışık bir şekilde kullanımı yaygınlaşmaya yüz tutar. Makinelerle dolan Karagandı'da okuma yazma oranı artar. Roman sosyalist düşüncenin başarılı olduğunun kanıtı olan olaylarla sonuçlanır.

Bu çalışmada, Kazak edebiyatının Sovyet döneminde ele alınmış, sanayi konusunun işlendiği ilk ve önemli romanlarından biri tahlil edilmeye çalışıldı. "Karagandı" romanı, ülkenin Sovyetler Birliği'ne dâhil edildikten sonraki kalkınması, sanayileşmesi ve sosyalizm ruhunun geliştirilmesi hususlarının iyice anlaşılıp değerlendirilebilmesi açısından gözardı edilmeyecek bir eserdir. Sosyalist realizmin edebî süreçteki yeri ve rolünün vurgulanması açısından da kayda değer bir eser olmakla beraber, edebiyat ile ideolojinin o dönemde ne denli iç içe oluşunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda dönemin toplumsal yapısı, sosyo-kültürel özelliği ve yaşam tarzını akıcı, zengin bir dille yansıtması da romanın bir başka önemli özelliğidir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, S. (2004). İsmail Şıhlı'nın Ayrılan Yollar Romanı Ve Sosyalizm Realizmi, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Erzurum: S.23, ss. 115-122.
- Avezov, M.(1979-1985). Jiyırma Tomdıq Şıgarmalar Jiynagı, Almatı: Jazuvşı,. T. XVIII.
- Bekturov J. (1960). Karaganda V Proizvedeniyah Pisateley, Sotsialistiçeskaya Karaganda Gazetesi, 20 Ekim.
- Berdibayev R. (1971). Kazak Sovet Adebietinin Kalıptasuvı, Almatı: Mektep.
- Bökeyhanov, Alihan (1999). (1866-1937) Kazak tarihinde Alaş Orda siyasi hareketi ve partisinin lideridir. 1917-1920 yılları arasında varlığını sürdüren Özerk Alaş Orda Devleti'nin Başkanıdır; bkz. Kazakistan Ultık Entsiklopediya, Almatı: Kazak entsiklopediyasının Bas redaktsiyası, C. 2.
- Dadebayev J. (1989). Gabiden Mustafin, Almatı: Mektep.
- Gökçimen A.(2013). Sosyalist Dönem Türkmen Romanında Başkahramanın Bağımsızlıkla Sonuçlanan Yolculuğu, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S: 2/1, ss. 181-198.
- Kirabayev S.(2003). Kenes Davirindegi Kazak Adebieti, Almatı: Bilim.
- Mustafayev E.M.-E., Şçerbinin V.G.(1996). Büyük Rusça-Türkçe Sözlük, Moskova: Russkiy Yazık, İstanbul: Multilingual, Yabancı Dil Yayınları.

- Mustafin G. Karagandı (1952). Almatı: Kazaktın Memlekettik K rkem Adebıyet Baspası.
- Mustafin G. (1981-1984). Bes Tomdık Şıgarmalar Jiynagı., Almatı: Jazuvşı, T.5.
- Naskali, Emine Gürsoy (1996). Sovyet Türk Edebıyatı, Türk Dünyası Dil Ve Edebıyatı Dergisi, Ankara: TDK, Nisan, ss. 54-64.
- Tagızade L.(2006) Sosyalist Realizm: Kökeni, OluŐum Süreci Kavramı, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi. Aralık C. 3, S.4, ss. 7-24.
- Vikipediya. Aleksandr Aleksandroviĉ Gapeyev (1881-1958), Sovyet jeologu, kömür uzmanı; Jeolojik ve mineralojik doktoru (1934), profesör (1920).https://ru.wikipedia.org/wiki/Гапеев,_Александр_Александрович (28.08.2015).
- Vikipediya. Kliment Vorosilov, SSCB'nin asker ve siyaset adamı. Sovyetler Birliği MareŐali Ve Komünist Parti Yöneticisi. https://tr.wikiprdia.org/wiki/Kliment_Vorosilov (01.09.2015).
- Rusĉa volost' kelimesinden Kazakĉaya uyarlanmıŐ olup Rusya'da (11.-20. yy.) bir toprak ve yönetim bölümüne verilen Rusĉa ad; Rusya'da birkaç köyün birleŐmesiyle oluşan bütün. <http://www.bulmacasozlugu.com/tag/volost-nedir/> (29.08.2015). Kazakĉada ise nahiye meclisi reisidir.